

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.05.2003, sp. zn. 21 Cdo 270/2003, ECLI:CZ:NS:2003:21.CDO.270.2003.1

Číslo: 12/2004

Právní věta: Má-li žalobce za to, že věc se týká dvou odštěpných závodů, které jsou organizační složkou téže právnické osoby, a vyjádří-li tento svůj názor v žalobě tím, že za více žalovaných označí tutéž právnickou osobu, přičemž jednotlivé žalované rozliší podle toho, jak k označení téže právnické osoby připojí údaje o jejích odštěpných závodech, je z obsahu žaloby nepochybné, že byla podána pouze proti této právnické osobě a že údaje o odštěpných závodech pouze vyjadřují jeho názor, že spor se týká obou těchto organizačních složek právnické osoby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.05.2003

Spisová značka: 21 Cdo 270/2003

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy: § 104 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 19 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 43 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 7 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.

§ 79 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 90 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu v Karviné dne 24. 8. 2000 domáhal, aby mu byla přiznána náhrada za ztrátu na výděлку při uznání invalidity ve výši „stanovené znaleckým posudkem“. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že pro následky nemoci z povolání mu byl přiznán „invalidní úrazový důchod“ a že mu zaměstnavatel odmítá náhradu platit z důvodu „údajného“ promlčení jeho nároku. Jako žalované označil v žalobě „1) OKD, a. s., D. L., o. z. v O. a „2) OKD, a. s., D. O., o. z. v P.“ s tím, že oba žalovaní jsou „organizačními složkami OKD, a. s., kde mu bylo nemocí z povolání poškozeno zdraví, čímž trpí dodnes“.

Okresní soud v Hodoníně, kterému bylo projednání a rozhodnutí této věci přikázáno usnesením Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2000 usnesením ze dne 29. 8. 2001 žalobce vyzval, aby žalobu doplnil o „označení účastníků řízení (jde-li o právnickou osobu – obchodní firmu, sídlo, IČO – žalovaný)“, o „vyličení rozhodujících skutečností, tj. údaje, které jsou nutné k tomu, aby bylo zcela

jasné, o čem a na jakém podkladě má soud rozhodnout“, a o „údaj o tom, čeho se svým podáním domáhá – žalobní petit, který musí být přesný, určitý a vykonatelný“.

Žalobce poté podáním, které došlo soudu prvního stupně dne 24. 9. 2001, „doplnil označení účastníků“ tak, že jako žalované označil „1) OKD, a. s., se sídlem O. – M. O., P. nám. 6/2020, IČ ... týká se: OKD, a. s., D. L., odštěpný závod, O. – L. čp. 605, PSČ“ a „2) OKD, a. s., se sídlem O. – M. O., P. nám. 6/2020, IČ ..., týká se: OKD, a. s., D. O., odštěpný závod, P., Z. ul. 1755, PSČ“, a uvedl, že se domáhá, aby mu „první žalovaný zaplatil 212 113,20 Kč spolu s 10% úrokem z prodlení jdoucím od 1. 9. 2000 do zaplacení“ a aby mu „druhý žalovaný zaplatil 212 113,20 Kč spolu s 10% úrokem z prodlení jdoucím od 1. 9. 2000 do zaplacení“.

O k r e s n í s o u d v Hodoníně poté usnesením ze dne 8. 10. 2001 žalobu odmítl a rozhodl, že „žalovanému v řadě první a v řadě druhé“ se vůči žalobci nepřiznává náhrada nákladů řízení. Soud prvního stupně zjistil, že v obchodním rejstříku „je zapsána jediná právnická osoba obchodní firma OKD, a. s., se sídlem O. – M. O., P. nám. 6/2020, IČ ... a jako taková má způsobilost mít práva a povinnosti“. Protože označení žalovaných „neodpovídá současnému stavu tak, jak je uveden v obchodním rejstříku v tom směru, že odštěpný závod sám o sobě nemá subjektivitu a subjektem práv a povinností v tomto směru je pouze obchodní firma OKD, a. s.“, a protože „petit žaloby je neurčitý, neboť rozlišuje dva žalované, avšak ve skutečnosti se jedná o jeden a tentýž subjekt“, nejsou dány podmínky řízení podle ustanovení § 103 o. s. ř., za nichž soud může ve věci rozhodnout; žaloba proto musela být podle ustanovení § 43 o. s. ř. odmítnuta.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Brně usnesením ze dne 29. 7. 2002 usnesení soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud dovodil, že žalobce označil v žalobě za žalované odštěpné závody obchodní společnosti OKD, a. s., člena koncernu K. I., a. s., se sídlem v O. – M. O., P. nám. 6/2020. Žalobcem použité označení žalovaných totiž odpovídá označení odštěpných závodů D. L. a D. O. uvedenému v obchodním rejstříku a skutečnost, že žalobce měl v úmyslu za žalované označit „právě a jen tyto odštěpné závody“ nepochybně vyplývá též z obsahu žaloby, v níž mimo jiné uvedl, že „jak první odpůrce, tak druhý odpůrce jsou organizačními složkami OKD, a. s.“. Protože odštěpný závod nemá způsobilost mít práva a povinnosti, byli za žalované označeni ti, kdo nemají způsobilost být účastníkem řízení. Uvedený nedostatek podmínky řízení nelze odstranit, a proto muselo být postupováno podle ustanovení § 104 odst. 1, věty první, o. s. ř. a řízení z tohoto důvodu zastaveno.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že v žalobě byla „u obou žalovaných“ použita čárka za slovy „OKD, a. s.“, která „oddělovala označení žalovaného OKD, a. s., od označení odštěpného závodu, který měl mít odškodňovací případ žalobce v rámci OKD, a. s., přidělen“. Jako žalovaná tedy byla „v obou případech“ označena „společnost OKD, a. s.“ a nikoliv její odštěpné závody. Označení žalované obsažené v žalobě bylo pouze neúplné, neboť obsahovalo pouze její obchodní jméno (a nikoliv sídlo), což bylo odstraněno v podání, kterým byla žaloba doplněna. Okolnost, že „žalovaná byla uvedena na straně žalované dvakrát“, nezpůsobuje podle názoru žalobce „neodstranitelnou vadu řízení a neprojednatelnost žaloby“. Žalobce navrhl, aby dovolací soud napadené usnesení zrušil a aby věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 o. s. ř. a že jde o usnesení, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 písm. a) o. s. ř., přezkoumal napadené usnesení ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné. Proto usnesení soudu druhého stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Podle ustanovení § 19 o. s. ř. způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává.

Způsobilostí být účastníkem řízení se rozumí způsobilost mít procesní práva a povinnosti, která zákon přiznává účastníkům. Způsobilost být účastníkem řízení má zásadně ten, kdo má podle hmotného práva způsobilost mít práva a povinnosti (tzv. právní subjektivitu). Způsobilost být účastníkem řízení tedy mají fyzické osoby (jejich způsobilost mít práva a povinnosti v pracovněprávních vztazích jako zaměstnanci vyplývá z ustanovení § 11 odst. 1 a 2 zák. práce a jako zaměstnavatelé z ustanovení § 8a, věty první, zák. práce), právnické osoby a stát (Česká republika). Ten, kdo nemá podle hmotného práva způsobilost mít práva a povinnosti (tzv. právní subjektivitu), je způsobilým účastníkem řízení, jen jestliže mu zákon tuto způsobilost přiznává.

Odštěpný závod je organizační složkou podniku, která je jako odštěpný závod zapsána v obchodním rejstříku (srov. § 7 odst.1 obch. zák.). Odštěpný závod jako organizační složka podniku nemá způsobilost mít práva a povinnosti (právní subjektivitu). I v záležitostech týkajících se odštěpného závodu je nositelem práv a povinností právnická osoba, jejíž je tento závod organizační složkou; při provozování odštěpného závodu se také z tohoto důvodu užívá obchodního jména (od 1. 1. 2001 obchodní firmy) podnikatele, ovšem s dodatkem, že jde o odštěpný závod. Ve věcech týkajících se odštěpného závodu jedná za podnikatele – právnickou osobu nejen její statutární orgán nebo zástupce; ze zákona je zmocněn za právnickou osobu činit veškeré právní úkony též vedoucí odštěpného závodu, a to za předpokladu, že se týkají odštěpného závodu. Protože ani zákon nepřiznává odštěpnému závodu způsobilost být účastníkem řízení, není způsobilým účastníkem občanského soudního řízení.

Podle ustanovení § 90 o. s. ř. účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný. Vymezení účastníků řízení se v tomto případě zakládá čistě procesním způsobem; žalobcem je ten, kdo podal u soudu žalobu, a žalovaným je ten, koho žalobce v žalobě za tohoto účastníka řízení (za žalovaného) označil.

Z ustanovení § 79 odst.1, věty druhé a třetí, o. s. ř. vyplývá, že v žalobě musí být účastníci řízení označeni tak, aby bylo nepochybné, kdo je účastníkem řízení, aby ho nebylo možné zaměnit s někým jiným (s jinou osobou) a aby s ním soud mohl jednat. Fyzickou osobu jako účastníka řízení je proto třeba označit jménem, příjmením, bydlištěm, popřípadě dalšími údaji umožňujícími její přesnou identifikaci (datem narození, místem podnikání apod.). Právnická osoba se jako účastník řízení označuje uvedením obchodního jména (od 1. 1. 2001 obchodní firmy) nebo názvu a adresy sídla; jde-li o právnickou osobu, která se zapisuje do obchodního rejstříku, je součástí obchodního jména (od 1. 1. 2001 obchodní firmy) právnické osoby – kromě jejího názvu – i dodatek označující její právní formu (§ 9 odst. 2 obch. zák.). V obchodních vztazích se právnická osoba jako účastník řízení označuje rovněž uvedením identifikačního čísla.

Jestliže žaloba neobsahuje označení účastníků řízení, všechny údaje potřebné k označení účastníků řízení nebo je-li žaloba v označení účastníků řízení neurčitá nebo nesrozumitelná (tj. obsahuje-li takové označení účastníků řízení, které neumožňuje jejich přesnou identifikaci, například proto, že k označení účastníků řízení bylo užito takového jména nebo příjmení, obchodního jména, od 1. 1. 2001 obchodní firmy, které fyzická /právnická/ osoba již v souladu s právními předpisy neužívá, nebo že bylo označení účastníka řízení, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, užito jiné identifikační číslo, než které mu bylo přiděleno, nebo je-li zjevný logický rozpor mezi označením účastníka řízení a jinými údaji o tomto účastníku obsaženými v žalobě), je soud povinen pokusit se takovéto vady podání odstranit – neučinil-li tak žalobce dříve sám (z vlastní iniciativy) – postupem podle ustanovení § 43 o. s. ř.

Označí-li však žalobce v žalobě účastníky řízení úplně (přesně), určitě a srozumitelně, není vadou podání skutečnost, že nemají (všichni nebo někteří z nich) způsobilost být účastníkem řízení. Byl-li v

žalobě označen za účastníka řízení ten, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení (tedy ten, kdo nikdy tuto způsobilost neměl, nebo ten, kdo sice byl způsobilý být účastníkem řízení, avšak před zahájením řízení tuto způsobilost ztratil), je třeba souhlasit s odvolacím soudem v tom, že jde o nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit. Ten, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, nemůže v občanském soudním řízení vstoupit do procesních vztahů. V takto vadně zahájeném řízení nemůže vzniknout procesněprávní vztah, neboť zde chybí jeden z jeho základních prvků – jeden ze subjektů procesněprávního vztahu (způsobilá strana sporu). Soud je proto povinen v kterémkoliv stadiu řízení k tomuto nedostatku podmínek řízení přihlédnout a řízení zastavit (§ 103, § 104 odst. 1 o. s. ř.). V posuzované věci se však o takovýto případ nejedná.

I ve věcech, které se týkají odštěpného závodu, který je organizační složkou právnické osoby, se podle ustálené judikatury soudů (srov. například stanovisko Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 1997 Cpjn 30/1997, uveřejněném pod č. 41 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1997) právnická osoba označuje jako účastník řízení uvedením obchodního jména (od 1. 1. 2001 obchodní firmy) a sídla a ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů též uvedením jejího identifikačního čísla, popřípadě dalších údajů potřebných k její identifikaci. Údaj o tom, že se věc týká odštěpného závodu, zákon nevyžaduje; plyne z toho, že v žalobě sice může být (stejně jako u jiných organizačních jednotek právnické osoby) tento údaj uveden, nicméně jestliže žalobce takový údaj v žalobě neuvede, nelze v tom spatřovat nedostatek (neúplnost) žaloby. Uvede-li žalobce, že věc se týká odštěpného závodu, může to vyjádřit tím, že za označení účastníka řízení připojí údaj o odštěpném závodu; údaj, že věc se týká odštěpného závodu, však může být v žalobě vyjádřen i jinak (při vylíčení rozhodujících skutečností, v označení důkazů, jichž se žalobce dovolává, apod.).

Připojí-li žalobce za označení účastníka řízení (se záměrem vyjádřit, že spor se týká odštěpného závodu) údaj o jeho odštěpném závodu, není takový postup na újmu určitosti označení účastníka řízení a nelze z něj ani dovozovat, že by za účastníka řízení byl označen jen odštěpný závod. Jestliže žalobce označil účastníka řízení v souladu s ustanovením § 79 odst. 1, větou druhou a třetí, o. s. ř., nevzbuzuje údaj o odštěpném závodu tohoto účastníka žádnou pochybnost o tom, kdo je účastníkem řízení. Ve prospěch opačného názoru nelze úspěšně argumentovat ani ustanovením § 7 odst. 1, větou druhou, obch. zák. Pod obchodním jménem (od 1. 1. 2001 obchodní firmou) podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod, se totiž činí pouze hmotněprávní úkony při provozování odštěpného závodu, a to za podnikatele (nikoliv jménem odštěpného závodu samotného); okolnost, pod jakým názvem činí právnická osoba hmotněprávní úkony, nemá v procesním právu (a to ani z hlediska označování účastníků řízení) žádný význam.

O vadnou (neúplnou) žalobu jde tehdy, jestliže účastník řízení je označen jen neúplným obchodním jménem (od 1. 1. 2001 obchodní firmou) právnické osoby a chybí údaj o její právní formě, popřípadě též uvedení jejího sídla, byť za těmito údaji následuje údaj o jejím odštěpném závodu. Protože tento nedostatek brání pokračování v řízení, je soud povinen pokusit se zjednat nápravu postupem podle ustanovení § 43 o. s. ř. Podle ustanovení § 43 o. s. ř. soud postupuje také tehdy, jestliže v žalobě není jednoznačně vyjádřeno, zda byla za účastníka řízení označena právnická osoba nebo její odštěpný závod. Jen tehdy, byl-li mimo jakoukoliv pochybnost za účastníka řízení označen samotný odštěpný závod, soud řízení podle ustanovení § 104 odst. 1, věty první, o. s. ř. zastaví. V takovém případě jde o neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, neboť je zřejmé, že za účastníka byl označen ten, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení.

S názorem odvolacího soudu, že v projednávané věci byly zcela nepochybně za žalované označeny odštěpné závody obchodní společnosti OKD, a. s. (od 15. 1. 2002 OKD, a. s., člen koncernu K. I., a. s.), nelze souhlasit.

Ze žaloby, podané u soudu dne 24. 8. 2000, vyplývá, že žalobce označil stranu žalovanou jejím tehdy

užívaným obchodním jménem (nyní obchodní firmou) jako „OKD, a. s.“. Z toho, že za tímto označením uvedl její údaje o odštěpných závodech D. L. a D. O., nelze činit závěr, že by tím „měl v úmyslu“ (jak dovodil odvolací soud) označit za žalované „právě a jen“ tyto odštěpné závody. Takový záměr nelze úspěšně dovozovat – jak vyplývá z výše uvedeného – z toho, že za označení žalované právnické osoby připojil údaje o jejích odštěpných závodech, kterých se věc podle jeho názoru týká. Neplyne ani ze slov, že „jak první odpůrce, tak druhý odpůrce jsou organizačními složkami OKD, a. s.“; z obsahu žaloby je totiž zřejmé, že označení „první odpůrce“ a „druhý odpůrce“ použil ve vztahu k oběma odštěpným závodům právnické osoby OKD, a. s. jen v souvislosti s vylíčením rozhodujících skutečností věci, a nikoliv to, že by tím mimo jakoukoliv pochybnost za účastníky řízení označil samotné odštěpné závody. Záměr žalobce (jím projevená vůle) při označení strany žalované pak zřetelně vyplývá z jeho podání, které došlo soudu dne 24. 9. 2001, v němž sice označuje (stejně jako v žalobě) dva žalované, ale uvedením stejné obchodní firmy, lišící se jen údaji o tom, kterých odštěpných závodů se věc podle jeho názoru má týkat. Skutečnost, že žalobce má za to, že věc se týká dvou odštěpných závodů stejné právnické osoby a že pouze z tohoto důvodu označil na straně žalované jako dva subjekty tutéž právnickou osobu, nemůže v posuzovaném případě vést – v rozporu s projevenou vůlí žalobce – k závěru, že by za žalované byly označeny tyto samotné odštěpné závody. Má-li žalobce za to, že věc se týká dvou odštěpných závodů, které jsou organizační složkou téže právnické osoby, a vyjádří-li tento svůj názor v žalobě tím, že za více žalovaných označí tutéž právnickou osobu, přičemž jednotlivé žalované rozliší podle toho, jak k označení téže právnické osoby připojí údaje o jejích odštěpných závodech, je podle názoru dovolacího soudu z obsahu žaloby nepochybné, že byla podána pouze proti této právnické osobě a že údaje o odštěpných závodech pouze vyjadřují jeho názor, že spor se týká obou těchto organizačních složek právnické osoby.

Označení žalované právnické osoby, obsažené v žalobě, podané u soudu dne 24. 8. 2000, bylo vadné (neúplné) jen tím, že neobsahovalo údaj o sídlu žalované. Uvedený nedostatek však žalobce odstranil v podání, které došlo soudu dne 24. 9. 2001. Po uvedeném doplnění žaloby nic soudům nebránilo učinit závěr, že podle obsahu žaloby je v projednávané věci žalovanou OKD, a. s. (od 15. 1. 2002 OKD, a. s., člen koncernu K. I., a. s.), a že spor se má týkat podle názoru žalobce odštěpných závodů žalované D. L. a D. O. (nyní, s účinností od 27. 1. 2003 již vymazaných z obchodního rejstříku). Za žalovanou tedy nebyl označen někdo, kdo by neměl způsobilost být účastníkem řízení, a řízení z tohoto důvodu tedy nemělo být podle ustanovení § 104 odst. 1, věty první, o. s. ř. zastaveno.

Protože usnesení odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud je zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a § 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).